

JACHIN's BROCHURE-REEKS No. 13

Het orde-probleem op de Zondagsschool

door A. R. KOSTER



1947

JACHIN's UITGEVERSBUREAU
NAAMLooZE VENNOOTSCHAP W. D. MEINEMA
DELFT

Het orde-probleem op de Zondagsschool

door A. R. KOSTER

Het onderwerp, dat mij voor deze vergadering ter behandeling werd gegeven, is niet nieuw. Meer dan eens werd er op een Jaarvergadering van „Jachin” over gesproken. Maar, waar de onderwijzers telkens wisselen, en bijgevolg er ook steeds weer anderen onze jaarlijkse bijeenkomsten bezoeken, kan het geen kwaad, nog eens te herhalen, wat vroeger over deze zaak werd gezegd.

Het kan niet ontkend worden, dat „orde” in de eerste plaats nodig is, om een zaak te doen slagen. Een huisgezin, waarin geen orde heerst, gaat ten gronde, maatschappelijk en geestelijk; een koopman, die geen orde kent, zal zijn handelspad niet recht kunnen houden. En evenzo moet de opvoeder in al zijn werk orde hebben. Dit is niet alleen van belang voor het onderwijs, maar ook, en zeker niet het minst, voor de opvoeding.

Waar ik nu weet, dat de meeste Zondagsschoolonderwijzers (en ik sluit hierbij de onderwijzeressen in) niet dagelijks een klas kinderen voor zich hebben, en geen cursus in de paedagogiek gevolgd hebben, wil ik me, zoveel mogelijk bij de eenvoudige practijk houden. Ik hoop, dat mijn bijdrage hun tot steun zal zijn bij hun arbeid in de Zondagsschool, en dat zij vrucht mag afwerpen voor het Evangelisatiewerk onder de kinderen.

* *

De Zondagsschool verschilt heel wat met de dagschool. Staat in de laatste het geven van onderwijs, het verzamelen van kennis op de voorgrond, de Zondagsschool heeft vooral ten doel de geestelijke bearbeiding van het kind. Natuurlijk mag de dagschool dit geestelijk element niet verwaarlozen, en kan de Zondagsschool niet buiten het verstandelijk leren, maar het accent wordt anders gelegd.

Daarbij komt nog het verschil in waardering. Niemand zal de dagschool willen missen, maar t.o.v. de Zondagsschool staat de zaak anders: door velen gewild, door anderen afgekeurd; door sommigen hoog geschat, door anderen met onverschilligheid voorbijgegaan.

Ten slotte, om maar niet meer te noemen: de onderwijzer op de dagschool heeft zijn leerlingen een groot deel van de dag

onder zijn leiding en toezicht, de Zondagsschoolonderwijzer slechts één enkel uur per week.

Dit alles maakt, dat de orde op de Zondagsschool ook op een andere wijze dan op de dagschool gehandhaafd moet worden, al zijn er ook veel punten van overeenkomst. Veel middelen, die op de dagschool kunnen worden toegepast, zijn voor de Zondagsschool ongeschikt.

* * *

In eerste plaats dienen we ons rekenschap te geven van de vraag, wat men onder orde verstaat. We zouden er deze defenitie van willen geven: Waar alles op de juiste plaats, op de juiste tijd, in de juiste mate en naar vaste regels geschiedt, daar is orde. Alleen daar kan de zaak goed gaan. Maar meer nog dan tijdelijk succes moet ons de eis des Heeren toespreken. Hij vraagt van ons, dat alle dingen met orde zullen geschieden. (1 Cor. 14 : 40). En Hijzelf geeft ons in Zijn werk een volmaakt voorbeeld van orde. Alles volbrengt Hij naar een vast plan, en op Zijn bepaalde tijd brengt hij dat plan ten uitvoer. Wanneer wij aandachtig de natuur gadeslaan, dan moet ons treffen de regelmaat, de orde, die we daarin kunnen opmerken. Let maar eens op de volgorde in de Scheppingsdagen. Iedere dag is a.h.w. een voorbereiding van de volgende. Zonder licht geen leven, en daarom scheidt God eerst het licht, dan bereidt Hij de dampkring, maakt scheiding tussen water en land, en dan komt de plantengroei. En nu merken we een schone opklimming. Na de lichtdragers, zon, maan en sterren, komen de bewoners van lucht en water en land, en ten slotte, als alles gereed is, om hem te ontvangen, wordt de mens, als kroon op het Scheppingswerk geformeerd. In de ganse H. Schrift komt het duidelijk uit, dat God een God van orde is. En daarom eist Hij ook van Zijn schepselen orde. Die eis klemmt zeker wel zeer sterk, als wij rechtstreeks in Zijn dienst staan, als wij ons arbeiders weten in Zijn Wijngaard. De Zondagsschoolonderwijzer moet dus zijn een man van orde, en bij zijn arbeid moet dat in alles uitkomen. Hij moet naast de rijke beloften van het Evangelie ook de strenge eisen van 's Heeren wet brengen; maar dan dient hij zichzelf ook aan die eis te onderwerpen, en zorgen, dat zijn leerlingen zich ordelijk gedragen.

* * *

Die drang tot orde zit van nature niet in ons. Nadat de zonde haar intrede deed in de wereld, werd de orde verstoord, en

steeds gaat de mens voort, die orde te verstoren. Ieder wil z'n eigen weg gaan, zonder rekening te houden met de verhoudingen door God gesteld. Dat er desniettemin toch nog orde behouden bleef, danken we aan Gods algemene genade, die het kwaad nog stuit en niet ten volle laat doorwerken. Trekt God Zijn hand terug, dan heerst er in een minimum van tijd volslagen wanorde.

Waar echter Gods Geest het hart vernieuwt, daar zal dat nieuwe leven zich ook openbaren in het zoeken naar een weg om de verbroken harmonie weer te herstellen. Daar wil men zelf orde, en daar eist men orde van hen over wie men gezag uitoefent.

Dat is nu ook de taak van de Zondagsschoolonderwijzer: zelf een voorbeeld van orde te zijn, en zijn leerlingen tot orde te brengen. Gedurende de gehele Zondagsschooltijd mag die orde feitelijk niet worden gestoord. Immers, waar de orde een ogenblik zoek is, kost het moeite en tijd, die weer te herstellen.

Vóór de les aanvangt, heeft de Zondagsschoolonderwijzer reeds een taak. In de buurt van het Zondagsschoollokaal mag het vóór de les niet een heidens lawaai zijn. Dat dit wel eens het geval is, behoeft ons niet te verwonderen. Kinderen houden van vrijheid, en zonder goede leiding, slaat deze licht over in ongebondenheid. Kan de onderwijzer hierin nu verbetering brengen? Is hij er van af, als hij zegt: De Zondagsschool begint om zo laat, en dan eerst begint mijn verantwoordelijkheid? Ik geloof het niet. Hij en de ouders moeten hier samenwerken. De ouders door hun kinderen niet te vroeg te sturen, en hij, door even vóór het aanvangsuur tegenwoordig te zijn, en een oogje in 't zeil te houden. Dit is tegelijk een ongezochte gelegenheid om wat meer in contact te komen met de leerlingen. Beter dan de kinderen buiten te laten spelen en stoeien lijkt het me, de deur 5 à 10 minuten vóór de aanvangstijd te openen en de kinderen binnen te laten, en dan op te passen, dat er dadelijk orde is: geen gevlieg of gesprong op of tussen de banken, geen gejoel en geschreeuw, maar laat de kinderen rustig gaan zitten en kalm met elkaar praten, en spreek zelf ook eens met hen, en toon belangstelling voor hetgeen de kinderen belangrijk vinden. Zodoende kan men een vertrouwelijke sfeer scheppen, en de kinderen vinden het fijn.

Begin vervolgens precies op tijd, en eis, dat de kinderen ook op tijd binnen zijn. Ik kom nu aan een veel voorkomende fout. Er zijn altijd en overal telatkomers. En 't zijn meest altijd dezelfde. 't Schijnt bij velen een ongeneeslijk gebrek te zijn.

Iemand, die volgens zijn zeggen, onmogelijk om half 10 in de kerk kan zijn, maar een minuut of vijf te laat komt, kan ook niet op tijd zijn, als de kerk om 10 uur begint. Tegen dit euvel moet ook de Zondagsschoolonderwijzer strijden. Ligt de oorzaak bij de ouders, dan moet hij eens met hen gaan praten; zijn de kinderen zelf schuldig, dan moeten ze desnoods gestraft worden. Door het te laat komen wordt de orde gestoord; de aanwezigen worden nodeloos afgeleid. Daarenboven moeten allen bij de opening met gebed tegenwoordig zijn, daar dit zeker niet het minst belangrijke stuk van het Zondagsschoolwerk is. Zo kan er ordelijk worden begonnen, en wanneer er eenmaal stipte orde is, dan moet die ook bewaard blijven. Zorg, dat ge uw leerlingen goed in 't oog houdt. Zonder veel te zeggen, zult ge dan veel kwaads kunnen voorkomen.

* *

Ge kent immers het spreekwoord: Voorkomen is beter dan genezen. Alles wat de orde kan verstoren, moet achterwege blijven, en daartoe is voortdurend toezicht vereist. De onderwijzer moet a.h.w. overal tegelijk kunnen kijken. Het komt er op aan, het allereerste begin van het kwaad te zien, vóór het tot uiting komt. Om een voorbeeld te noemen, als de onderwijzer ziet, dat Jan een fluitje uit zijn zak haalt, dan moet hij hem dat speeltuig laten opbergen, vóór hij gelegenheid heeft, het aan zijn mond te brengen. Als hij ziet, dat Piet een propje papier draait, dan moet hij hem dat afhandig maken, vóór hij het naar zijn kameraad kan mikken. Hij moet niet toelaten, dat vloeren of banken worden verontreinigd of bekrast. Daarom geen speelgoed of iets dergelijks in de handen der leerlingen. Och, het kind doet dikwijls ondoordacht iets verkeerd. 't Is heus niet altijd boos opzet, wanneer het zijn initialen in de bank krast, als het een spijker in z'n broekzak voelt. Maar desniettemin: het mag niet, en daarom moet de onderwijzer aldoor zijn leerlingen goed in 't oog houden. En dat alles moet hij rustig en kalm doen, vooral niet zó, dat het een angstvallig bespionneren wordt.

De orde dreigt ook wel eens verstoord te worden, wanneer het geleerde versje of de tekst overhoord wordt. Dat behoeft echter het geval niet te zijn. In de dagschool heb ik er nooit iets van bemerkt, als daar iets overhoord werd. 'k Geloof, dat Zondagsschoolonderwijzers met hun assistenten nog wel eens de gewoonte hebben, de rijen langs te gaan naar de kinderen.

Men moet dit wel doen, als men meer dan een tegelijk het geleerde laat opzeggen. 't Overhoren zou anders teveel tijd in beslag nemen. M.i. is dit niet de goede methode. Daardoor heeft men niet de gehele klas in 't oog, en er zijn altijd jongens, die niet tegen die vrijheid kunnen, en er gebruik van maken, om een of andere minder goede tijdpassering uit te denken. De orde is dan weg, en het kost weer tijd, om die te herstellen.

Ook in de vertelling dient alles vermeden te worden, wat de orde kan hinderen. Dat is b.v. het geval, wanneer de onderwijzer gedurig heen en weer loopt. Dat maakt de kinderen ook onrustig.

Verder onthoude de onderwijzer zich van allerlei interrupties. B.v. Op zekere dag Jan, zit stil op zekere dag was Ezau Piet steek die knikker in je zak Mientje, niet zo draaien Nou, Ezau was dan op zekere dag niet praten daarginds op de jacht geweest Luister je nou, Pietje?

Een dergelijke manier van vertellen zal zeker de orde in de klas niet op een hoog peil brengen.

Breng ook geen verhaal, dat boven de bevatting der leerlingen gaat, en verval niet in een saaie preektoon. Gebruik geen „geijkte termen”, om uw vertelling „dierbaar” te maken. Dat boeit de aandacht niet, en waar geen aandacht is, daar is ook de orde spoedig zoek.

* * *

Dat alles moet niet; maar hoe moet het dan wel?

We kunnen geen algemeen geldende regels geven, die door ieder ongewijzigd overgenomen moeten worden. De persoonlijkheid van de onderwijzer doet hier heel veel.

Toch willen we wel een paar wenken geven.

Zoals we reeds zeiden, het moet rustig zijn bij het binnenkomen. De leerlingen gaan dadelijk naar hun plaats. Laat, als 't enigszins mogelijk is, het geleerde versje zingen. Ge hebt dan dadelijk aansluiting bij de vertelling. Uw gebed zij kort en eenvoudig, voor het kind begrijpelijk, en toch ernstig. Blijf bij het overhoren van tekst en versje voor de klas staan, en laat het opzeggen zó, dat de hele klas het kan horen. Dat kost te veel tijd, zegt ge? Dat behoeft niet. Is de klas te groot, om ieder kind het hele vers te laten opzeggen, laat dan no. 1 de eerste, en no. 2 de tweede helft doen. Enkelen, waarvan ge zeker weet, dat ze 't geleerd hebben, kunnen met een paar regels volstaan, natuurlijk niet altijd dezelfde.

Is dit overhoren afgelopen, zing dan een kwartiertje. Dat doen de kinderen graag, en van het lied gaat dikwijls grote kracht uit. Heeft het u soms niet ontroerd, als uit de mond der kleintjes eerbiedig de bede klonk:

„Laat mij van die grote kudde
Toch een heel klein schaapje zijn.”

Maar laat dat zingen dan ook goed zijn. 't Behoeft niet een meezstemmig zangklasje te zijn, — dat zou men afzonderlijk kunnen vormen, — maar doe het eenvoudig. Zijt ge zelf niet muzikaal aangelegd, dan is er toch licht onder uw assistenten wel iemand, die dit deel van de Zondagsschooltijd voor zijn rekening neemt. Behalve de evangeliserende waarde, welke het lied op de Zondagsschool heeft, zal het ook een goed middel blijken, om de orde te bewaren.

En dan komt de vertelling, het belangrijkste van het Zondagschooluur. Daarbij moet al de aandacht der kinderen geconcentreerd zijn. En om dat te bereiken, moeten de vertelling boeiend zijn. Niet zo heel veel mensen bezitten de gave, pakkend te kunnen vertellen. Sommigen slechts doen het zonder moeite, a.h.w. vanzelf. Vertellen is een kunst, die beoefend moet worden, en als men zich inspant en ijverig oefent, kan men er zeker nog wel heel wat van terecht brengen. In verband met mijn onderwerp kan ik hier niet gaan uitweiden over de inhoud of de methode van het vertellen. Het gaat nu over de vraag: Hoe houd ik de orde onder het vertellen, en in dat verband noem ik een paar punten. Bereid u in de eerste plaats goed voor. Zorg, dat ge uw onderwerp tot in de fijnste bijzonderheden kent, dat ge ook de plaats kent, welke dat onderwerp in de heilsgeschiedenis inneemt. Gebruik daarvoor een goede handleiding. „Jachin's” Handboek is speciaal voor het Evangelisatiewerk bewerkt. Maar 't is niet, om het de kinderen voor te lezen. Gebruik in uw vertelling woorden en uitdrukkingen, die het kind verstaat. Zullen we dan maar een Kinderbijbel navertellen? Dat zou ik niet durven aanbevelen. Als ge van een Kinderbijbel gebruik wilt maken, doe het dan uitsluitend om u te oefenen in het bevattelijk vertellen. Maar vergeet daarbij niet, dat ge in iedere vertelling behoort heen te wijzen naar de grote Kindervriend. Beter dan een Kinderbijbel acht ik voor beginners het luisteren naar een goed verteller. Hij zal dan dikwijls de goede toon en de juiste woordkeus kunnen beluisteren, maar soms ook zal hij denken: dit zou ik anders zeggen. Bovenal, zorg, dat de kinderen in uw vertelling kun-

nen horen, dat ge zelf belang stelt in uw onderwerp, dat er in uw hart is een ernstig meeleven, een betrokken zijn bij de zaak, waarvan ge vertelt. 't Is dan anders, dan het voorlezen van de nieuwsberichten in de radio-uitzending. Toont ge, dat ge er met heel uw hart bij zijt, dan zal ook het kind aandacht tonen, en ge behoeft niet bang te zijn, dat de orde verdwijnt. Spreekt er liefde tot God uit uw vertelling, dan zullen ook de kinderen eerbied betonen.

* *

Orde handhaven gaat niet zonder tucht. Laat ik dadelijk een mogelijk misverstand wegnemen. Sommigen denken bij het woord tucht dadelijk en uitsluitend aan straf of kastijding. Dit is echter niet de juiste gedachte. Het woord „tucht” staat in verband met „trekken” en men dient er onder te verstaan alles, wat ons trekken kan tot het goede. Als ge dus uw leerling onderwijst in de goede weg, die hij heeft te bewandelen, dan oefent ge evengoed tucht, als wanneer ge hem straf geeft voor bedreven kwaad. Dat „trekken” tot het goede geschiedt opzettelijk. Tucht staat tegenover het voorwerp der opvoeding met de bedoeling, het anders, beter, te maken, dan het is. En omdat er altijd nog te verbeteren valt, moet er voortdurend tucht geoefend worden. Niet zo nu en dan eens, want dan gaat er geen opvoedende kracht van uit. 't Is de noodzakelijke afwenning van het kwade en de gewenning aan het goede handelen, of, zoals Prof. Waterink het ergens kort en bondig uitdrukte: Tucht is de teugel bij de dagelijkse bekering (De tucht op school naar Geref. beginselen, blz. 16).

Bij deze definitie van tucht is het duidelijk, dat de oefening van tucht geheel afhangt van de opvatting welke men heeft van het voorwerp der opvoeding, dus van het kind. En die opvattingen lopen nog al uiteen.

Laat men de H. Schrift los, en verwerpt men de Schriftuurlijke leer der erfzonde, dan zal men er toe komen, de kinderen te beschouwen als van nature goed. De tucht zal bij hen dan ook in hoofdzaak hierin bestaan, dat het kind bewaard wordt voor verkeerde invloeden of voorbeelden. Het kind wordt verheven tot een majesteit, en wanneer de opvoeder optreedt met gezag, met dwang, dan wordt dit beschouwd als majesteitschennis. Deze paedagogen beginnen en eindigen met de mens.

Er ligt een diepe en brede kloof tussen dit Humanisme en het Christelijk geloof. Gods Woord zegt ons duidelijk, dat de kinderen zondaren zijn, van nature boos van hart en geneigd

tot alle kwaad. Opvoeding is dus allereerst strijd tegen het boze, en die strijd is tucht. Alzo zonder tucht is er geen opvoeding mogelijk. Trouwens, de practijk van de dag maakt de mooie theorieën van het ongelooft onhoudbaar. De oorlogsjaren hebben bewezen, hoe de verslapping der tucht een verwildering der jeugd met zich brengt. Zo bevestigt de historie ook in dit opzicht de waarheid van Gods Woord.

* *
*

Ook de Zondagsschoolonderwijzer moet tucht oefenen over zijn leerlingen. Hij moet daartoe de middelen kennen, en die in bepaalde gevallen kunnen aanwenden.

We noemen in de eerste plaats de *gewenning*. Een goede gewoonte moet door gestadige, voortdurende herhaling zó worden aangekweekt, dat ze, zoals men dit noemt, een „tweede natuur” wordt. 't Is b.v. een goede gewoonte, dat de kinderen rustig binnenkomen. Herhaalt men dit iedere week, dan gebeurt het ten slotte vanzelf. Door dit middel wordt de wil gestrekt en het doel van de opvoeder is bereikt.

Een tweede middel is de *behoeding*. Daaronder verstaat men het verwijderen van datgene, wat tot schade van de leerling zou worden. Men moet b.v. niet twee praatzieke kinderen naast elkaar laten zitten, maar hen afzonderlijk of bij een kalm kind plaatsen.

Dan komt als derde tuchtmiddel het *onderwijs*. We verstaan hieronder dan het opzettelijk waarschuwen tegen het kwaad en een wijzen op het goede. Maar dit onderwijs moet gegeven worden naar de „eis zijns wegs”. Niet een preek, maar een enkel ernstig woord, zo schijnbaar terloops, maar in werkelijkheid toch wél doordacht en opzettelijk gesproken. Menige les in de Bijbelse geschiedenis zal daartoe aanleiding kunnen geven.

Bij dit onderwijs sluiten zich aan *gebod* en *verbod*. Deze middelen moet men echter met wijsheid en voorzichtigheid gebruiken. Gebied niet te veel, verbied niet te dikwijls. De kinderen moeten de bevelen kunnen onthouden en begrijpen. Daarom moeten de ge- en verboden ook kort gegeven worden. Denk maar eens aan de hoofdman te Kapernaum. Die zei zonder meer: Ga! kom! doe dat! Door al te veel te gebieden of te verbieden raakt uw woord zijn kracht kwijt. Bij de toepassing van dit middel moet men ook consequent te werk gaan. Wat eenmaal verboden is, blijft verboden, tenzij ge het verkeerde er van inziet.

Met de *bedreiging* moet ge ook al spaarzaamlijk omgaan.

't Kan nodig zijn, dat ge met iets dreigt, maar die bedreiging moet bij herhaling van het kwaad dan ook dadelijk uitgevoerd worden. Doet ge dit niet, dan verzwakt ge uw positie uitermate, en het middel heeft een averechtse uitwerking.

Leringen wekken, voorbeelden trekken, zegt het spreekwoord. Hoger dan de genoemde tuchtmiddelen staat het *voorbeeld*. Wat woorden dikwijls niet vermogen, doet soms het voorbeeld. Onze Heiland gaat ons daarbij voor. In alles is Hij ons tot een exempel geworden. Denk maar aan de voetwassing. En de Apostelen doen hetzelfde. Tegenover hen, die menen, dat men met vrome praatjes aan de kost kan komen, geeft Paulus het voorbeeld, dat men voor zijn dagelijks brood getrouw behoort te werken. Om een goed voorbeeld te kunnen zijn, dient de onderwijzer in de eerste plaats tucht te oefenen over zichzelf. Als er iets verkeerd gaat, moeten we de vraag stellen: Ben ik zelf er misschien de oorzaak van? Komen er veel kinderen te laat, omdat de onderwijzer ook niet altijd op tijd is? Zelftucht leidt tot zelfkennis. Dat is niet altijd aangenaam voor ons zelfgevoel, maar onmisbaar is die kennis. Ze ontdekt ons onze zonden en tekortkomingen, ze stelt ons schuldig tegenover God, en ze brengt ons tot de bede:

Doorgrond m' en ken mijn hart, o Heer
Is 't geen ik denk niet tot Uw eer?
Beproof m' en zie of mijn gemoed
Iets kwaads, iets onbehoorlijks voedt;
En doe mij toch met vaste schreden
De weg ter zaligheid betreden.

* *

Er zijn nog een paar tuchtmiddelen, waarover we iets uitvoeriger moeten spreken, dat zijn *straf* en *beloning*.

Om met de laatste te beginnen moeten we opmerken, dat de naam licht tot misverstand aanleiding geeft. Van eigenlijke beloning kan moeilijk gesproken worden. Als een predikant zijn werk getrouw verricht, dan gaat men hem daarvoor toch niet danken. Ik verwijs hierbij naar Jezus' woord. Wel moet men waardering hebben voor iemand, die met alle macht doet, wat zijn hand vindt om te doen, wel moet men hem liefhebben, om zijns werks wil, wel moet men met hem meewerken en hem het leven zo aangenaam mogelijk maken. Dat geldt nu ook voor het Zondagsschoolkind, dat geregeld tekst en versje kent, dat aandachtig naar de vertelling luistert, enz. Van een eigenlijke beloning kan geen sprake zijn, omdat het niet anders deed dan

zijn plicht. Maar er is niets tegen, dat het nu en dan eens een blijk van waardering ontvangt. Men moet daarmee niet royaal omspringen. De hele klas moet er van kunnen profiteren, en de z.g. beloning moet niet een grote waarde vertegenwoordigen, 't moet blijven een aanmoediging en nooit een middel, om de orde te kopen. Bij het belonen moet men stipt eerlijk te werk gaan, wat heus niet zeggen wil, dat men alle kinderen over dezelfde kam scheert. Een kind, dat van Maandag tot Zaterdag op z'n versje zit te blokken en het dan 's Zondags haperend opzegt, heeft eerder recht op een beloningskaartje dan een vluggerd, die het versje een kwartier vóór Zondagsschooltijd even overleest, en het dan onberispelijk voordraagt. Voor die zwakke broeders is een beloningskaartje een aanmoediging. Misschien vinden ze 't nog mooier als ge zegt: Nou, jò, daar heb je nog eens goed je best op gedaan. Want ook een goedkeurend woord is een beloning. Bij de uitdeling met het Kerstfeest dient men ook hiermee rekening te houden.

Wat we zeiden over de tucht in het algemeen, geldt ook voor de *straf* in 't bijzonder: het Humanisme en het Christendom staan hierbij tegenover elkaar. De Humanist trekt het recht om te straffen als vergelding op de overtreding in twijfel. Er zijn echter ook paedagogen, die ons zeer na staan, die dit recht aan de opvoeder ontzeggen en alleen aan de Overheid toekennen. Voor hen zou de straf alleen dienen ter verbetering. Wij zijn het hiermee niet eens. In huisgezin en school (en we sluiten de Zondagsschool hierbij in) zijn, zoals Prof. Bavinck zegt, de rechts- en zedelijke orde nog niet uiteengegaan, maar liggen nog ineengestremeld. Later zorgt de Overheid voor de rechtsorde, de Kerk voor de zedelijke orde. Maar ouders en opvoeders hebben voor beide te waken. (Paedag. beginselen blz. 160). We achten deze stelling gegrond in de H. Schrift. Salomo zegt o.a.: De dwaasheid is in het hart des jongens gebonden, de roede der tucht zal ze verre van hem wegdoen. En ook onze Catechismus spreekt in de verklaring van het 5e gebod van de *straf*, waaraan we ons met behoorlijke gehoorzaamheid hebben te onderwerpen.

Al ligt er dus in de straf een element van vergelding, voorop dient toch te staan verbetering van de leerling. Vooral in het opleggen van straf moet op te merken zijn liefde tot het kind. Dat is uitermate moeilijk, en ieder, die zichzelf kent, zal moeten erkennen: daaraan hapert bij mij nog al wat. Dikwijls straffen we in drift, en daardoor worden we onbillijk en hard. Onbillijk, omdat we de zaak niet eerst grondig onderzoeken, en

voor opzettelijke ongehoorzaamheid houden, wat in de grond niet anders is dan speelsheid of onachtzaamheid. Hard, omdat we we daardoor het kind van ons stoten, inplaats van het aan ons te verbinden. En we zeggen dan dikwijls woorden, die het kind, dat toch ook eergevoel heeft, krenken. Niet ten onrechte zegt de Spreukendichter: Die haastig is tot toorn, zal dwaasheid doen. Laten ook de Zondagsschoolonderwijzers dit woord in hun geheugen prenten. Het kindergemoed is teer. Er kan zo heel gemakkelijk iets in gebroken worden, dat niet meer geheeld kan worden.

Bij het opleggen van straf moet het kind voelen, dat het ook ons pijn doet, zo te moeten handelen. Ja, *moeten*. Want liefde mag nooit slappe toegeeflijkheid worden.

Als we zó de straf zien, dan is het duidelijk, dat we ook weten van vergiffenis, als het kind berouw toont. Dit betekent nog niet altijd, dat nu ook de straf kwijtgescholden wordt. De geschiedenis van Mozes en David leren dat anders. Maar zoals God aan Mozes een vergoeding geeft in het laten zien van Kanaän, zo kan ook de onderwijzer de straf verlichten, zoals Luther het eens uitdrukte: Leg de appel naast de roede.

Er wordt van de onderwijzer veel takt en wijsheid gevraagd, om rechtvaardig te zijn in zijn straf. Hij moet daartoe kennis nemen van zoveel zaken, die van invloed zijn op het gedrag van het kind: zijn temperament, zijn huiselijke omstandigheden, zijn milieu, zijn natuurlijke aanleg e.d.

Om die kennis te verkrijgen, is het huisbezoek zeker een goed middel. Hoe meer men met de ouders omgaat, hoe beter men ook met de kinderen zal kunnen opschieten. Door het huisbezoek zal de samenwerking tussen Zondagsschool en huisgezin bevorderd worden.

En daar de Zondagsschoolonderwijzer ook een feilbaar mens is, kan hij ook mistasten, en een straf onrechtvaardig opleggen. In zulk een geval moet hij zich niet te hoog achten, ongelijk te erkennen. Dit zal aan zijn gezag geen schade doen. Integendeel, hij zal daardoor in de achtung zijner leerlingen stijgen.

* *

En nu het beste tuchtmiddel. Dat is zeker *Gods Woord* en het *Gebed*. We komen hier op heilig terrein. Daarom moet ook de grootste ernst in acht genomen worden. Maar de Zondagsschoolonderwijzer heeft in de Bijbelse Geschiedenissen telkens weer gelegenheid, om te wijzen op de gevolgen der zonde.

We weten wel, dat dit in de regel niet is de kern van de geschiedenis, maar hij mag toch die z.g. bijzaken niet vergeten. Ongehoorzaamheid wordt bij Israël gestraft met een 40-jarige omzwerving, hebzucht en diefstal zijn oorzaken, waardoor Achan in 't verderf wordt gestort, de leugen van Ananias en Saffira kost hun het leven. Zelf kunt ge de voorbeelden zeker wel vertienvoudigen. En daartegenover staat ook weer Gods genade voor de berouwhebbende zondaar. Zelfs op de uitwendige bekering van Ninevé volgt het sparen van de stad. En als Petrus zijn diepe val met bittere tranen beweent, neemt de Heiland hem weer op in de Apostelkring.

De H. Schrift laat ons echte mensen zien. Zelfs de allerheiligsten hebben nog maar een klein beginsel der gehoorzaamheid aan Gods Wet. De vader der gelovigen valt in de zonde van twijfel, en neemt een tweede vrouw, om uit haar een nageslacht te verkrijgen; de man naar Gods hart komt tot overspel en doodslag. Neen ze worden ons niet getekend als onbereikbare idealen. Wel als voorbeelden: navolgenswaardig in hun geloof; waarschuwend in hun afdwalingen.

Deze Bijbelse voorbeelden moeten a.h.w. onopzettelijk gegeven worden. Een enkele maal echter kan een leerling eens apart genomen worden, en hem met ernst gewezen worden op een voorbeeld uit de H. Schrift. Met voorzichtigheid en takt toegepast, terwijl men doordrongen is van de heiligheid van 's Heeren getuigenis, kan zulk een gesprek dikwijls meer uitwerken, dan een duchtige bestraffing.

Maar we herhalen: doe het met voorzichtigheid. Nooit mag de onderwijzer de H. Schrift misbruiken, om zijn gezag te handhaven. Niet zijn eer, maar de ere Gods moet hem het voornaamste zijn.

Zo staat het ook met het gebed. Wanneer de onderwijzer zich bewust is van eigen onmacht ten goede, zal hij kracht zoeken in het gebed. Hij zal dan bidden met en voor de kinderen. Bij hoge uitzondering zal hij ook bij een ernstige overtreding met het kind kunnen bidden. Maar hij dient zich in dit geval wel heel ernstig af te vragen, of zijn gebed misschien ook een averechts gevolg kan hebben. Het kind moet de ernst van het gebed blijven gevoelen.

* *

We hebben veel gezegd over tucht en tuchtmiddelen, omdat dit nodig is, voor de handhaving der orde. 'k Hoop u aange-toond te hebben het nauwe verband tussen orde en tucht. Er

is een wisselwerking tussen die beide op te merken. Want is er tucht nodig voor een goede orde, waar de orde goed is, kan veel verkeerd voorkomen worden, zodat in veel gevallen de onaangename tuchtmiddelen overbodig worden. Ook zal het u duidelijk geworden zijn, dat orde en tucht zware eisen stellen aan de onderwijzer. Het was echter niet mijn doel, u te ontmoedigen. Wanneer we ons in ons zelf zwak en onmachtig gevoelen, dan wijs ik u op Paulus' woord: Wanneer ik zwak ben, dan ben ik machtig. Moge deze paradox voor de ongelovige een dwaasheid zijn, wij weten wat de Heidenapostel er mee bedoelde: Niemand onzer zal zeker wel met zóveel bezwaren en moeiten te kampen gehad hebben als hij. Maar hij wist, dat niemand hem kon scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onze Heere. En daarom ook kon hij, de zwakke in zichzelf, roemen: In dit alles zijn wij meer dan overwinnaars door Hem, die ons heeft liefgehad. Liefde, dat is het grote gebod. Allereerst liefde tot God, en om Zijnentwille ook liefde tot het kind. En uit liefde tot het kind ook de eis stellen, zich te gedragen naar Gods Woord. Zoek de Zondagsschoolonderwijzer zijn kracht bij de grote Kindervriend, Die kinderen tot Zich riep, en hen zegende.

